

Dræby

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

Navn: Dræby	Navnetype: -by

Bemærkninger:

Dræby er nævnt første gang 1418 i formen Dreyby. Forleddet er "drægh", som betyder "smal landtange, der forbinder to landområder". Efterleddet er -by, som betyder "landsby" eller måske oprindeligt "gård". Stednavne på -by anses for at være dannet i vikingetiden.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er opstået ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Bjerge	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Rektangulær, reguleret vejby.

Alle 16 gårde ligger regelmæssigt på begge sider af den ØV gående vej (7 på N og 9 på S siden). Tofterne er omtrent lige store. Mod V en sammenbygget tvillinggård. Husene ligger spredt langs bygaden.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby   ☒ agerorientering   ☐ skovorientering   ☐ åorientering
☒ randby   ☐ engorientering   ☒ kystorientering

Ligger i den N del af bymarken tæt op til kysten (den daværende).

c. Udskiftning

år: 1797   figur: Stjerneudskiftning. Den overvejende del af bymarken (S og N for byen) er stjerneudskiftet. Resten er blokudskiftning. Husmandslodder under Østergård i den SØ del af bymarken.

d. Udflytning 10

☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 4 af gårdene flyttet ned omkring vejen S for byen - hovedparten af resten ud på Dræby Fed.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug   rotation: 2/1
vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Inddæmmet marint forland med moræneflade.

jordbund: Moræneler og alluvialt saltvandssand.

naturlig afgrænsning:

☒ overvejende agerjord.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med
 Måske også fiskeri og engjord.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Der er kun bevaret ca. 1/3 af gårdene på deres gamle tomter. De fleste af gårdtomterne nybebygget. En del af gårdene flyttet ned omkring vejen S for byen, hvor der også er bygget en del huse. Derved har byen udvidet sig kraftig og væsentligt ændret karakter.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af stjerneudskiftningens hegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

De tidligere øer Vigerø, Langholm og Tornholm samt Egholm, hørende til Dræby ejerlav, er nu blevet landfaste, da området mellem dem er blev afvandet, det vil sige Dræby Nor har ikke længere den nære adgang til kysten.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

STATISTIK

Areal: 608 ha, heraf opdyrket 1688: 49%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	219	92	119	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	20	16	22	19	17	32	39
Huse:		4	8		14		
Huse m/ jord:				4		30	29
Huse u/ jord:						6	41
I alt:	20	20	30	23	31	68	109

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(55) 1664	4	2	16	10,0
(58) (1:2) 1688	12	7		4,7
1844	25	7		
1903	31	8	0	

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	127	301	338
Børn:	61	148	165
I alt:	188	449	503

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	-	-	7	6	13	2	2	0
1844	28	23	-	-	4	9	-	4
1903	39	70		-	-	-	-	-

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 608 ha. store ejerlav var i 1688 49% opdyrket. Senere er ejerlavet væsentligt forøget som følge af inddæmning, hvorved bebyggelseskernens kystnærhed blev sløret. Det synes karakteristisk for kystområder med høj landgildeskyldsætning, og 1664 matriklens 219 tdr. htk. mere end halveredes i 1688 matriklen.

I 1400-tallet omtales en hovedgård, Dræbygård, i byen. Omkring 1500 var den tilsyneladende forsvundet, men i sidste halvdel af 1500 tallet genopstod den, for dog i det følgende århundrede at blive delt i to fæstegårde. Foruden Dræbygård hørte der i 1626 4 gårde og 4 huse i byen til godset, medens nabogodset Ulriksholm i 1616 ejede 7 gårde og 2 huse i Dræby. Også kronen havde betydeligt gods i byen, bl.a. overtaget fra Skt. Knuds Kloster, Odense Bispegård og Maribo Kloster. I 1718 skødede kronen imidlertid 6 gårde i Dræby til Ulriksholm/Østergård, der herefter i 1728 ejede ialt 14 gårde og 3 huse i byen, altså stort set hele byen. I 1844 var overgangen til selveje stort set sket, idet dog Østergård stadig havde 4 fæstegårde, samt 9 husmandsbrug tilbage.

(litt. E. Porsmose: Stordrift og Fællesdrift. Fynske Årbøger 1978)
Gårdtallet varierer til syneladende en del fra 1511 til 1688, men det skyldes utvivlsomt tilstedeværelsen af 4 bol, småbrug på grænsen til gårdklassen, der i 1664 er regnet med som gårde. Netop sådanne småenheder er typiske i kystbyer med mulighed for fiskeri.

Tilbagegangen fra 1688 til 1774 skyldes sammenlægninger af gårde på Østergård gods. Gårdtallets vækst er meget voldsom i det 19. århundrede, ligesom befolkningstallet. Udviklingen i antallet af huse i forhold til gårdtallet er normalt.

Bytomten bærer tydeligvis præg af at være reguleret, og det er muligt at byen har gennemlevet en tidlig egalisering, der siden er gået i opløsning. Gårdene var målt i 1688 hartkorn ret små. Østergård lod i løbet af 1700 tallet sine gårde i byen egalisere.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** stor interesse

1) Anlægstype.

Kystorienteret adelby med overvejende agerbrugsressourcer. Byen havde almindeligt trevangsbrug. Byformen er den på Fyn sjældne rektangulære, regulerede vejby.

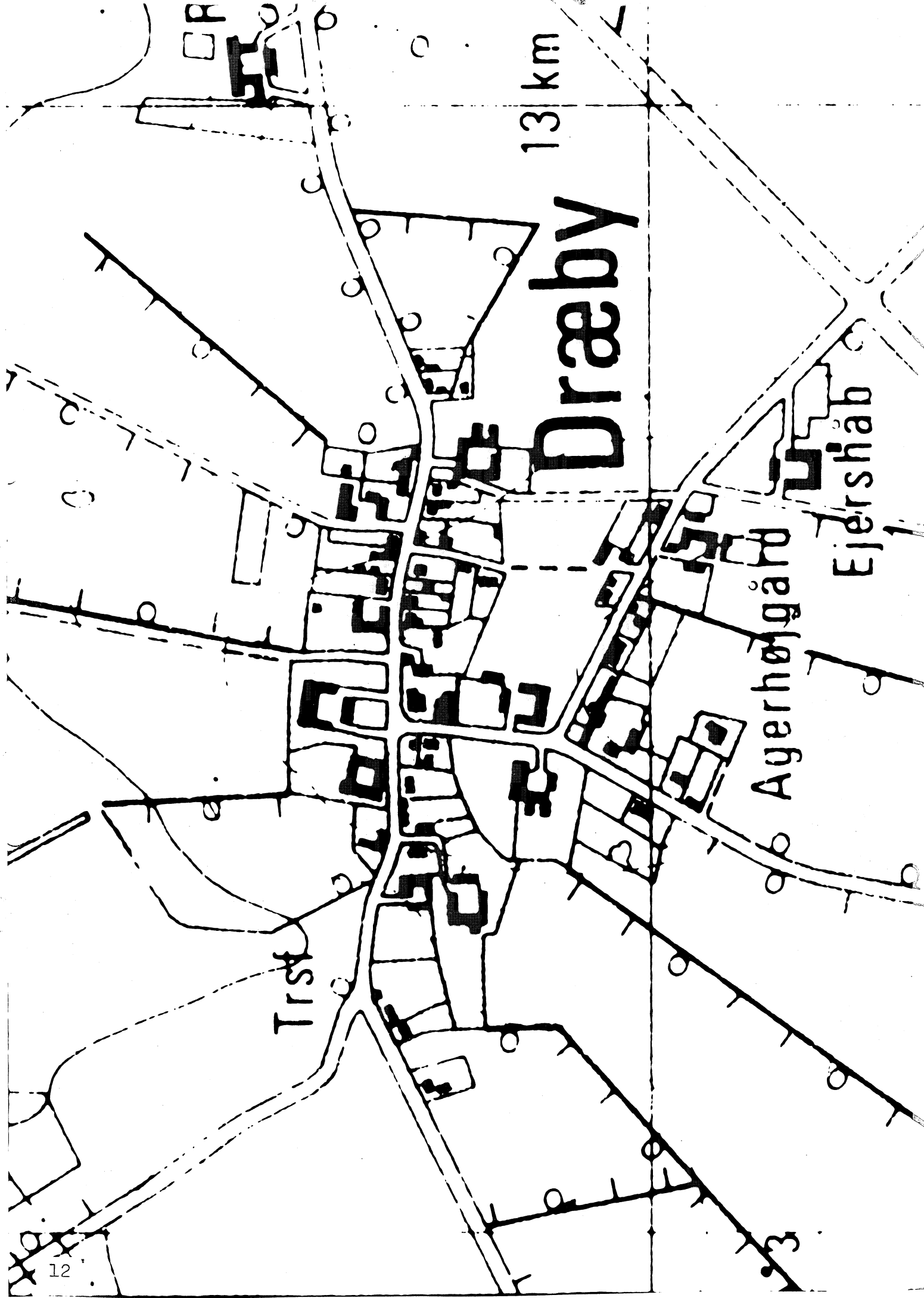
2) Udviklingstype.

Landsbyen husede såvel i senmiddelalderen som i 1500 tallet en landsby hovedgård. Muligvis skyldes den regulerede byform en meget tidlig samling af byen til en besiddelse. Senere lykkedes det ikke at samle byen, omend den næsten totalt blev inddraget under Ulriksholm/Østergårds drift. Byen rummede en række småbol. Overgangen til selveje fulgtes af en ret kraftig brugs-ekspansion i det 19. århundrede.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis "ren" anlægstype, der dog er influeret af kystens nærhed.

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomten er overvejende opløst og nybebygget, ligesom der er tilbygget nye kvarterer.
- 2) Kulturlandskabet væsentligt ændret som følge af stor inddæmning, der slører indtrykket af kystorientering. En stor del af stjerneudskiftningshegnene er bevaret. Ejerlavets østlige del bebygget af parcelhuskvarterer.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: Tomt af Dræbygård i byens vestlige udkant.

Flintholm Øre

ODENSE FJORD

Sønderholm

Landsager

keby Sogn
Sømarker

Gersø Hage

Sømarker Røholm

Munkebo Sogn

Munkebo Sogn

Flintholm

Boelsøre

Danielshage

Harehage

Sortee

Linde Knæ

tshøj

Sømarker
Dræby
Kvissel

Lindøværftet

Dræby Fed

MUN

Galgehoi
Stenlund

Dræby

KEF

Kærby Fed

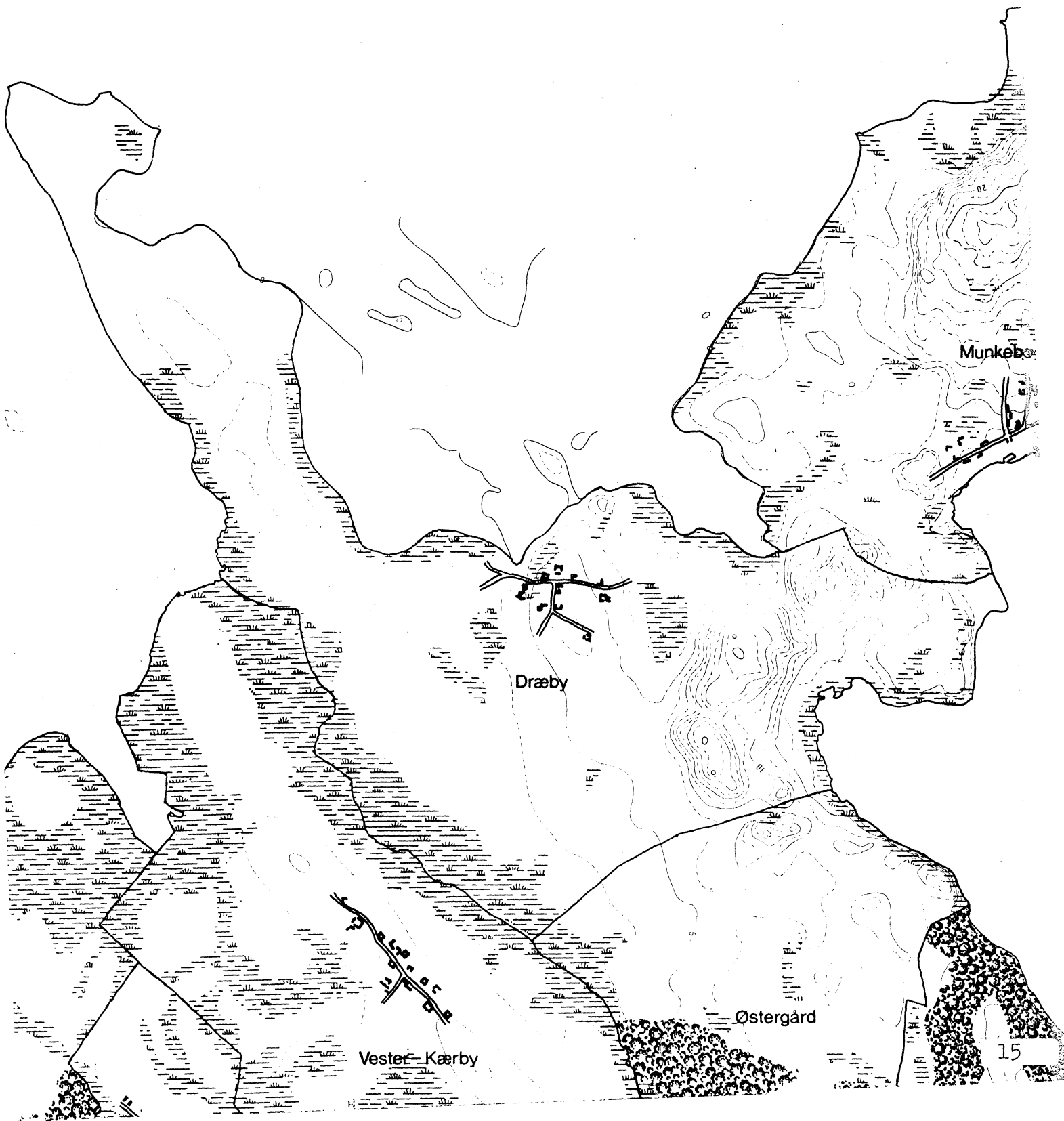
Moselager

Vester Kærby

Trællerup

Agdrup

14

Munkebo

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

Navn: Munkebo	Navnetype: -bo

Bemærkninger:

Munkebo er nævnt første gang i 1231 i formen Munkæboth, Munkæbothæ. Forleddet er "munk". Efterleddet er -bo, som kommer af-bod og betyder "bygning til midlertidigt ophold, fæbod". Stednavne på -bo anses for at være dannet i vikingetiden.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby, er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er opstået ved udflytning. Munkebo er kirkeby.

Historiske tildragelser:

Under svenskekrigen nedgravede præsten sit sølvtøj og kirkens hellige kar på en mark, tingene blev først fundet i 1842. I Munkebo sogn fødtes 1776 lægprædikanten Christen Madsen, 1852 politikerens N.P. Lindø, 1886 forfatteren K.L. Kristensen.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo.

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Kun et fåtal (om nogen) gårde ligger tilbage i byen. Resten er flyttet ud eller nedlagt som landbrug. De gamle gårdtomter er bebygget. Kirken ligger nu midt imellem de to nydannede parcelhuskvarterer.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Ude i marken er en del af blokudskiftningshegnene bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

En stor del af den tidligere agerjord N og SV for byen er nu bebygget med parcelhuse og en lille del til industri.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Bjerger	Munkebo	Munkebo

STATISTIK

Areal: 591 ha, heraf opdyrket 1688: 46%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	150	83	122				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	17	18	16	17	15	22	28
Huse:	4	1	17		23		
Huse m/ jord:						30	21
Huse u/ jord:						19	75
I alt:	21	19	33	17	38	71	124
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
(53) 1664	1		2		12		10,0
(47) (1:2) 1688	7		9		1		4,9
1844	11		9		2		
1903	20		8		0		
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	177		310		382		
Børn:	88		157		187		
I alt:	265		457		569		

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	-	-	13	16	1	-	2	1
1844	21	47	-	-	1	1	-	1
1903	28	96	-	-	-	-	-	-

Udviklingsbeskrivelse:

Det 591 ha. store ejerlav, hvoraf 46% var opdyrket i 1688, takseredes i 1664 til et landgildehartkorn på 150 tdr., medens opmålingshartkornet fra 1688 faldt til 83 tdr. Dette hårde landgildetryk er typisk for kystbyer med fiskerimuligheder. Allerede i 1500 tallet omtales Garup Mark, ved nuværende Garbækstofte, utvivlsomt vidnesbyrd om en nedlagt landsby.

Allerede i 1200 tallet ejede kronen gods i Munkebo, der i senmiddelalderen udgjorde et særskilt birk. I 1400 tallet var dette birk incl. 4 selvejergårde en overgang pantsat. Øvrige besiddere i senmiddelalderen var Skt. Knuds Kloster, Munkebo Kirke og præst samt en Odenseborger. Netop Odenseborgerne havde særskilte interesser i byen. I 1570 fik de tilladelse til fri ind- og udskibning ved Munkebo. Endnu i 1664 var langt hovedparten af byen på kronens hænder. Men i 1679 får Ulriksholm/Østergård skøde på jus patronatus til kirken og i 1718 havde godset samlet 13 gårde og 2 huse i Munkebo. I 1736 oprettede Ulriksholm et hospital i byen, der imidlertid senere er blevet nedlagt. Overgangen til selveje var stort set fuldbyrdet inden 1844 matriklen.

Litteratur: E. Porsmose: Stordrift og Fællesdrift. Fynske Årbøger 1978. Gårdtallet er ret stabilt fra 1511 til 1688, men svinder herefter ind med 2 som følge af gårdsammenlægninger på Ulriksholm gods. Ekspansionen i det 19. århundrede er unormalt kraftig. Hustallet er meget højt allerede i 1600 tallet (1688 matriklen medtager for Bjerger herreds vedkommende ikke jordløse huse) - et vidnesbyrd om kystmulighederne, herunder ladepladsfunktioner. Igennem det 19. århundrede udviser husene en voldsom ekspansion, ligesom befolkningsvæksten ligger i overkanten af det normale. Gårdstørrelsen var i 1688 lav, og denne tendens forstærkes igennem det 19. århundrede.

FYNS AMT	Herred: Bjerger	Kommune: Munkebo	Sogn: Munkebo

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** særlig interesse

1) Anlægstype.

Kyst orienteret kirke-adelby med almindeligt trevangsbrug. Byformen er den almindelige slynget-vejby. I ejerlavet er inkorporeret en middelalderlig øde-by, Garup.

2) Udviklingstype.

Munkebo har en særegen udviklingshistorie, karakteriseret af birkeret og ladepladsfunktioner. Landsbystrukturen er som følge heraf allerede i 1600-tallet stærkt præget af huse. Usædvanlig kraftig ekspansion i det 19. århundrede.

Sammenfattende drejer det sig om en ret usædvanlig anlægstype, der tilmed har en usædvanlig udvikling.

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomten er hovedsagelig opløst og nybebygget.
- 2) Ressourceområde. Størsteparten nybebygget med parcelhuse og industrivarterer.
- 3) Særlige relikter: Kirken.
- 4) Arkæologiske interesser: Ødebystomt, Garup.

Lammesø Hage

55° 30'

Hvidegrund

Nørreholm

6151

SEFJORD

Senderholm

Landsager

Bregnør
Hage

Flintholm Hage

6150

55° 29'

Munkebo Sogn
Flintholm

Boelsø

Bregnør Fiskerleje

6149

Linde Knæ

Boelsbro

Svulshave

Tørnelund

Nyvangård

Hagerålværk

Rundevej

Lindøværftet

Højvang

Munkebo Bakke

Laddenvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

Boelsvej 58

55° 28'

KERTEMIND.

6147

MUNKEBO

Galgeholm
Stenlund Huse

Kalvehavene

Magtebjerg

Kalvehave

Præstelund

Lundegård

Strandvej

Lerbakgård

Kertinge Mark

Frødegård

55° 27'

6146

KERTINGE NOR

6145

